

Het raam van een ingezonden stuk is te klein om verdere overwegingen over de beschouwingen en conclusies van Prof. BOLK in te plaatsen, ofschoon die beschouwingen daartoe sterk uitlokken. Ook is daarvoor meer arbeid en tijd noodig, dan waarover ik thans kan beschikken. Ik hoop er echter later op terug te komen en U dan bereid te vinden die beschouwingen te plaatsen.

Hoogachtend,

Uithuizermeeden,
23 April 1905.

Uw dw.
S. P. RIETEMA.

Geachte Redactie!

Naar aanleiding van hetgeen door de heeren RIETEMA en BOLK geschreven is over de verspreiding der tuberculose in ons land, zij het mij vergund de aandacht nog eens te vestigen op hetgeen collega R. J. F. BAVINCK zegt in zijn dissertatie: „De sterfte aan tuberculosis pulmonum in Nederland” (Amsterdam, 1897). Wij lezen daar op blz. 37 enz., dat in de provincie Overijssel de sterfte aan tuberculosis pulmonum was:

van 1875—1880	3.05 per duizend
„ 1880—1885	2.81 „ „
„ 1885—1890	2.61 „ „
„ 1890—1895	2.40 „ „

Hij verdeelt daarna deze provincie in drie districten, nl.:

I. *Zwolle*, met 24 gemeenten en 101856 inwoners.

II. *Deventer*, met 20 gemeenten en 96949 inwoners.

III. *Almeelo*, met 19 gemeenten en 92056 inwoners.

Het gemiddelde sterftcijfer voor I. was van 1885—1890 2.79 per duizend, voor II. 2.58 per duizend en voor III. 2.44 per duizend.

Tot district I. behooren *Kampen*: hier waren de cijfers

van 1875—1880	2.92 per duizend
„ 1880—1885	2.94 „ „
„ 1885—1890	2.69 „ „

en *Zwolle*:

van 1875—1880	2.66 per duizend
„ 1880—1885	2.43 „ „
„ 1885—1890	2.39 „ „

Het gemiddelde cijfer voor deze beide steden is dus *lager* dan dat van het district waarin zij zijn gelegen.

Tot district III. behooren de industrie-centra: *Enschede*, (hier waren de cijfers 1875—1880 3.67 per duizend, 1880—1885 3.24 per duizend en 1885—1890 2.44 per duizend) en *Hengelo* met de cijfers 3.88, 2.56 en 2.12.

Tot district II. behooren de stad *Deventer* met 3.67, 3.24 en 2.44 en de plattelandsgemeente *Raalte* met 3.23, 3.15 en 1.70.

In de zandstreken en fabrieksplaatsen onzer provincie waren de sterftcijfers aan tuberculosis pulmonum dus *lager* dan in de klei- en lage veengronden in het westelijk deel. De theorie der heeren RIETEMA en BOLK schijnt dus hier niet op te gaan.

Kampen, 25 April 1905.

W. TEN KATE,